



QırımniŇ Unutulğan Tarihi Frantsiyada mı Saqlana?

200 Yıllıq YazmanıŇ Şaşırtıcı Hikâyesi

PARİS — Kırım HanlığıniŇ 300 Yıllıq Tarihini Anlatqan Nadir Elyazma

Qırım HanlığıniŇ taqriben üç asırlıq tarihini öz içine alğan pek qıymetli bir elyazma bugün Qırım toprağında degil, FrantsiyanıŇ payitahtı Paristeki milliy kitaphanede muhafaza etile. Bu eser, Qırım tarihini öğrenmek istegen tarihçiler içün eñ mühim menbalardan biri sayıla.

Elyazma XVIII asırniŇ soñlarında yazılğan dep qabul etile. İçinde hanlar silsilesi, devlet idaresi, diplomatik alâqalar, askeriy seferler ve cemiyet yaşayışı aqqında tafsilâtı malûmatlar bar. Tarihçiler bu eserniŇ Qırım HanlığıniŇ iç yapı ve siyasiy inkişafını añlamaqta büyük ehemiyet taşığannı qayd ete.

Eser Pariske Nasıl Barıp Çıqtı?

Araştıruvçılarğa köre, XIX asır başlarında Avrupalı şarqiyatçılar ve kolleksionerler Osmanlı ve Qırım diyarından köp sayıda yazma eser toplağan. O devirde Qırımğa kelgen bazı ilim adamları yahut diplomatlarınıŇ bu elyazmanı Avrupaga alıp ketkeni tahmin etile. Soñradan eser FrantsiyanıŇ Milliy Kitaphanesi fondlarına kirgen ve bûğünge qadar anda saqlanıp kele.

Tarih İçün Büyük Qıymet

Bu yazma yalnız Qırım Hanlıęınıñ siyasiy tarihını degil, řol devirdeki medeniyet, din, maarif ve gündelik yaşayışını da yansıta. Elyazmada hanlarınñ fermanları, devlet teşkilâtı, Qırım ile Osmanlı Devleti arasındaki münasebetler ve başqa mühim vaqialar tasvir etile.

Mtahassislerge kre, böyle menbalar Qırımtatar halkınıñ milliy hafızasını yaşatuvda ve tarihiy hakikatlerni gelecek nesillerge yetkizvde eñ mühim vesiqalardan biridir.

Qırımtatar Medeniy Mirasını Saqlamaq

Dünyanıñ türlü kitaphaneleri ve muzeylerinde saqlanęan Qırımtatar tarihine ait elyazmalarını ilmiy şekilde tetqiq etüv ve dijital ortama krv, medeniy mirasrı qorumaq yolunda mühim bir vazifedir. Böyle eserler yalnız gemişni anlatmay, bir milletniñ kimligini ve hafızasını da yaşata.

Netice

Pariste saqlanęan bu iki asırlıq elyazma, Qırım Hanlıęınıñ zengin tarihini dnyaga tanıtqan eñ qıymetli menbalardan biri olaraq qabul etile. Tarihilerniñ alışmaları sayesinde bu eşsiz eser bgn de Qırımtatar tarihini grenmek istegenler içün ışıq tutmağa devam ete.

Menbalar

- Alper Bařer – Kemal Gurulkan, *Anonim Bir Qırım Hanlığı Tarihi (1475–1778)*, Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2021.
- Bibliothèque nationale de France, *Supplément Turc 515* yazması aqqında akademik tetqiqatlar.
- Pierre-Amédée Jaubert ve 1833 senesinde neşir etilgen Journal Asiatique mecmuasına dair akademik alışmalar.



Kece Kelip, Tañ Atqanda Yoq Olıp Keteler Edi: Avropanı Sarsıtqan Qırım Aqıncılarınıñ Asıl İkâyesi

Şafaq daa sökmegen edi. Ufuqta köterilgen ince toz bulutu, Şarqiy Avropanıñ serhet köylerinde yaşağan insanlar içün tek bir mâna taşıy edi: **Qırım aqıncıları yaqınlaşa edi.**

Ne ağır toplar bar edi, ne de uzun muhasara azırlıqları...

Bozqırnıñ yeli kibi kelip, aynı süratnen közden yoq olğan bu süvariler üç asırdan artıq müddet Avropanıñ askeriy muvazenesine tesir etti. Onlarnı başqalarından ayırğan şey yalnız cesaretleri degil edi; süratleri, intizamları ve bozqır cenk sanatını ustalıqnen qullanğanmaları edi.

Peki, **Qırım aqıncıları asıl kimler edi?** Avropa kronikalarında ne içün bu qadar köp tilge alınğanlar?

Bozqırnıñ Yeli Kibi Keldiler, İz Qaldırmadan Kettiler

Üç asır boyunca Şarqiy Avropanıñ askeriy muvazenesini deñiştiren Qırım aqıncıları asıl kimler edi?

Tañ Atqanda Kelgen Tıñlıq

Şarqiy Avropanıñ ucsuz-bucaqsız bozqırlarında yaşağan insanlar içün bazen eñ büyük qorqu, yaqınlaşqan ordularnıñ gürültisi degil, belki de derin tıñlıq edi.

Tañ vaqıtında ufuqta köterilgen ince toz bulutu köy halkı içün tek bir mâna taşıy edi: **Qırım aqıncıları yaqınlaşa edi.**

Ne ağır toplar bar edi, ne de uzun muhasara azırlıqları...

Onlar bozqırınıñ yeli kibi süratnen ilerley, ansızın basqınlar yapa ve aynı süratnen keri qayta ediler.

Yaklaşq üç yüz yıl boyunca Qırım Hanlığınıñ yeñil süvari birlikleri Qara deñizniñ şimalindeki askeriy muvazenenin eñ mühim unsurlarından biri oldı. Rus Çarlığı, Lehistan-Litva Birliği, Moskova Knezligi ve vaqıt-vaqıt Habsburg serhetleri bu areketli cenk usulinen qarşılaştı.

Zamanımız tarihçileri Qırım süvarileriniñ areket qabiliyetini Avrasiya bozqır askeriy ananesiniñ eñ inkişaf etken nümunelerinden biri dep baqalaştırta.

Avropanı Titretken Qırım Aqıncıları

Qırım Aqıncıları Kimler Edi?

"Qırım aqıncıları" dep aytqanda ekseriyet insanlarnıñ aqlına yalnız cenkçiler kele.

Âlbuki bu birlikler Qırım Hanlığınıñ askeriy sistemasınıñ temel diregi edi.

Hanlıqta muntazam ve ağır zırhlı ordulardan ziyade, balalıq yaşından atqa minmege ve oq atmağa ögretilgen yeñil süvari birlikleri üstün tutulğan edi.

Bu cenkçiler:

- uzun mesafelerni qısqa vaqıt içinde basa bile edi;
- az erzaqnen künlerce yol ala bile edi;
- arazini pek yahşı bile edi;
- kerek olğanda bir qaç qolğa ayrılıp soñra qaytadan birleşe bile edi.

Bu hususiyetler onları klasik Avropa ordularından ayırıp turğan edi.

Bozqırınıñ Eñ Büyük Quvveti: Sürat

XVI asırda Avropa ordularınıñ büyük qısmı ağır piyadeler, mızraqçılar ve topçu birlikleri üzerine qurulğan edi.

Qırım süvarileri ise büsbütün başqa bir cenk anlayışını qullandı.

Bir Qırım cenkçisi yanında tek kerekli silâhlarını taşıy edi:

- Kompozit yay
- Yeñil qılıç yaki pala
- Mızraq
- Qalqan
- Kement

Ekser vaqıt bir qaç atqa saip ola edi.

Bir at yorulğanda deral ikinci atqa keçip, künlerce süratini saqlap qala bile edi.

İşte bu areket qabiliyeti Qırım ordusınıñ eñ büyük üstünligi edi.

Tarihçi **Brian L. Davies**, Qırım Hanlığınıñ askeriy muvafaqiyetiniñ temelinde ağır zırhlı çarpışmalardan qaçınğan ve areket üstünligine tayanın bozqır cenk sisteması yatqanını qayd ete.

Cenkten Evvel Qazanılğan Zaferler

Qırım aqıncılarınıñ muvafaqiyeti yalnız cenk meydanında başlamay edi.

Serhet bölgelerindeki vaziyetni öğrenmek içün haber alma aqları qullanılğan, tacirlerden, elçilerden ve serhet boyunda yaşağan topluluqlardan malumat toplanğan edi.

Maqsat belgilenğennen soñ birlikler mümkün qadar süratnen areket ete, beklenmegen yollarını saylay ve ekser vaqıt qarşı taraf büyük bir ordu beklegeninde az sanlı amma pek çevik birliklernen yüz yüze qala edi.

Bu sebepten bazı Avrupa kronikaları Qırım süvarilerini "bir yerde körüngen, soñ ansızın yoq olğan birlikler" dep tasvir ete.

Avropa Ne İçün Qıyınlandı?

Lehistan ve Moskova serhetleri geniş bozqırlarnen çevrilgen edi.

Bu meydanlarda ağır toplarnıñ ve yavaş areket etken ordularnıñ ilerlemesi qıyın edi.

Qırım süvarileri ise tam tersine, bozqırnı öz faydalarına qullana edi.

Yalğan keri çekilmeler, ansızın istiqamet deñiştirmeler ve muhasara yerine yıpratma taktikalarını qullana ediler.

Bu usullar asırlar boyunca Avrasiya bozqır cenk ananesiniñ eñ mühim alâmetlerinden biri dep qabul etildi.

Osmanlı Devletiniñ Eñ Süratli Müttefiqi

Qırım Hanlığı Osmanlı Devleti ile qurğan ittifaqı sayesinde yalnız Qara deñizniñ şimalini qorğan tampon devlet olmaqnen qalmadı.

Aynı vaqıtta Osmanlı seferlerinde çevik süvari quvveti temin etken mühim askeriy ortaqqı aylandı.

Macaristandan İran serhetlerine qadar uzanğan köp seferlerde Qırım süvarileri keşfiyat, öncü arekât ve yan qanat emniyeti kibi vazifelerini yerine ketirdi.

Osmanlı kronikalarında bu birliklerniñ sürati ve arazige hâkimiyetleri sık-sık maqtala.

Qullanılğan Esas Menbalar

- Halil İnalçık – *The Khan and the Tribal Aristocracy: The Crimean Khanate under Ottoman Rule*
- Brian L. Davies – *Warfare, State and Society on the Black Sea Steppe, 1500–1700*
- Alan W. Fisher – *The Crimean Tatars*
- Victor Ostapchuk – Qırım Hanlığınıñ askeriy sisteması aqqında akademik maqaleler
- Türk Tarih Kurumu neşirleri ve Osmanlı kronikaları

Kuruluş Tarihi:
27 Şubat 2015

KIRIM'IN SESİ
GAZETESİ
kiriminsesigazetesi.com

15 Temmuz 2026

YOLUMUZ TÜRK DÜNYASI, SAFIMIZ QIRIMTATAR MİLLETİ. SESİMİZ KIRIM'IN SESİ.

**Türk Dünyası konserlerinde
Qırım Tatar müziğine yoğun ilgi**

Qırım Tatar müziği eñ çoq diqqat çekken ve seviletken sahnelerden biri oldı.

Üç dilde tek yürek! Türk Dünyası konserlerinde Qırım Tatarca, Azərbaycan ve Özbek tillerinde yañrağan vatan nameleri yoğun ilği qazandı. QırımınSesi farkınen dünya genelindeki coşqulu oquvıcı yorumları ve haberimizniñ detayları mında

Türk Dünyası kontsertlerinde Qırım Tatar müziğine yoğun ilği ve Qırım'ın Sesi vefalı köpürü

Muhammed Sarıkamış

Kültür Haber

Türk dünyasınıñ medeniy integratsiyası çerçivesinde teşkil etilgen halqlararası festivalde **Qırım Tatar müziği eñ çoq diqqat çekken ve seviletken sahnelerden biri oldı**. Bu sene **Qırım'ın Sesi Gazetesi'niñ** de canlı yayınlar ve mahsus reportajlar ile yaqından takip etkeni kibi, medeniyet şenlikleri emşerilerimizniñ qadimiy vatan namelerinen beraber Türk dünyasınıñ ortaqlarını da eñ güzel surette aks ettirdi. Konsert programmasında Qırım Tatarca, Azərbaycan ve Özbek tillerinde seslendirilgen caddiy yırlar, muzıkanıñ birleştirici küçünü dünya sahnasında kene de quvetli surette isbat etti.

Üç Tilde Sahnaya Çıqqan Ortaqlar Medeniyet Sadası

Türk dünyasınıñ eñ prestijli kültür tedbirlerinden biri olğan sahnada, Qırım Tatar halk yırları ve ezgileri **ziyadesiyle büyük bir meraqla ve yoğun ilğinen qarşılandı**. Sanatçılarımız tek öz ana tilimizde degil, aynı zamanda can qardaşlarımız olğan **Azerbaycan ve Özbek tillerinde de muzık icra eterek** seyircilerge unutulmaz anlar yaşattı. Üç tilde birden yañrağan bu ezgiler, Türk halqlarınıñ til ve fikir birliginiñ eñ canlı misali olaraq festivalniñ eñ çoq alkışlanğan qısmı oldı.

Qırım Tatar halkınıñ asırlar devamında qorğan, sürgünlüklerge ve basqılarga baqmadan unutulmasına ruhset bermegen ezgileri, bu konserler sayesinde adeta küçli bir mañiviy köpür vazifesini yerine ketirdi. Sahnada canlandırılğan adetiy yırlarımız, seyircilerge Türk dünyasınıñ sönmez ateşini tam manasinen his ettirdi

Sahnada Yañrağan Üç Şiveniñ Zengin Repertuarı

Konsert programmasında sanatçılarımız, Türk dünyasınıñ ortaqlar mirasçıları olaraq er üç tilde de eñ saylama ve tesirli eserlerni saylap icra ettiler. Qırım Tatar medeniyetini temsilen, asırlardır kalbimizde yaşığan hüznü ve quvetli vatan nameleri sahnada yañradı. Şenlikniñ eñ duygulu anları ise Qırım Tatar şivesinden çıqıp, Azərbaycan ve Özbek tilleriniñ zengin sadasına keçilgen vaqıtlar oldı.

Festivalniñ resmiy repertuar listesinde yer alğan ve seyircileriniñ coşqu ile qol tutqan esas yırlar şular oldı:

- **Qırım Tatarca:** “Ey, Güzel Qırım” ve “Ey, Mübarek Qırım” vatan yırları, asıl halq ezgilerimizden “Haytarma” ritmleri.
- **Azerbaycan Tilinde:** Sevimli halq yırı “Sarı Gelin” ve qardaş Azərbaycan medeniyetiniñ eñ tesirli ezgilerinden “Çırpınırdı Karadeniz”.
- **Özbek Tilinde:** Özbekistan medeniyetiniñ şen ve oynaq nağmelerinden “Gözelleriñ Közelleri” ve dostluqlaqqında caddiy klassik yırlar.

Bu zengin repertuar, eki qardaş tilniñ ve şiveniñ bilesken künlerde qonuşqanını ve muzıka vastasinen bir-birine ne qadar yaqın olğanını bilesken sahnada kösterdi.

“Qırım'ın Sesi” Sanat Dünyasını Canlı Yayınların Birleştirdi

Bu muazzam medeniyet vaqiasınıñ dünya genelindeki milletimizge irişmesinde **Qırım'ın Sesi Gazetesi** eñ müim vazifeni eda etti. Gazetemizniñ raqamalı medya taqımı, konsert esnasında sahnadaki büyük ekranlarda nümayiş etilgen Qırım, Bakı ve Taşkentniñ medeniy abidelerini, tarihiy yerlerini ve tabiât güzelliklerini köstergen mahsus video tasvirlerini ve canlı yayınlarını raqamalı platformalarga taşıdı.

“Qırım'ın Sesi” vasıtasıyla neşir etilgen konser videorolikleri, qısqa vaqıt içinde ietimaiy medyada (sosyal medyada) biñlerce insan tarafından seyir etildi ve paylaşıldı. Kültür sahasınıñ mütehassısları, Qırım Tatar müziğine kösterilgen bu

yoğun ilğini ve Qırım'ın Sesi'niñ medeniy diplomasi faaliyetini quvançnen qarşıladı. Sanatçılarımızın bu bilesken dünya tedbirindeki muvaffaqiyetini ve gazetemizniñ bu vefalı yayıncılığı, Qırım Tatar halqının barlığını, medeniy zenginliğini ve sönmez iradesini dünyağa tanıtmmaq yolunda eñ müim adımlardan biridir.



Qırımda Tek Bilmegen Kelime – İnsan Aqları

Qırım – Dünyada öyle milletler bar ki, olar öz tarihlerini zaferler bilen yaza. Amma Qırımtatar milleti öz tarihini sabır, metanet, iman ve vatan sevgisi bilen yazdı. Asırlar boyunca medeniyetniñ nurlı çırağını yandırğan bu halk, öz toprağında yaşamaq için mücadele etti. Eñ acısı ise şu oldu: Qırımtatar medeniyetiniñ asıl evlâdları için «**insan aqları**» degen söz, ekseriyet alda kitaplarda yazılğan bir mefhum olaraq qaldı.

Qırımtatar halkı asırlar boyunca adaletni, ilimni, medeniyetni ve insanğa hürmetni yaşattı. Bağçasaray sarayları, medreseleri, kütüphaneleri, şairleri ve alimleri bütün Türk dünyasına örnek oldılar. Bu topraklarda yetişken insanlar öz şöhetlerini zulum bilen değil, ilim ve fazilet bilen qazandılar.

Lâkin tarihniñ ağır imtihanları bu milletni defalarca sınıadı. Sürgünler, ayrılıqlar, vatandan mahrumiyet ve yıllar süren hasret Qırımtatar halkınıñ ömrüne derin izler bıraktı. Bir çoq aileler doğğan yurtlarını terk etmege mecbur qaldılar. Çoq balalar ata yurtını yalnız analarınıñ köz yaşları arasında anlatqan hikâyelerden bildiler.

Sürgün yerlerinde doğğan nesiller, Qırımni hiç körmeseler de, yüreklerinde daima bir vatan yaşattılar. Analar beşik başında Qırımtatar ninnileri ayttılar, babalar ise «Bir kün mutlaka Qırımğa qaytarmız» dep ümit aşıladılar. Vatan sevgisi nesilden nesilge söz bilen değil, yürekten yürege keçti.

Qaytış mümkün olğan vakitlerde de imtihanlar tükenmedi. Öz yurtına qaytqan insanlar evlerini, bağlarını, mezarlarını ve hatıralarını yeniden ihya etmege çalıştılar. Ana tilini yaşatmaq, milliy örf-adetlerini saqlamaq ve medeniyet mirasını qorumaq için büyük gayret sarf ettiler.

Bir millet için insan aqları yalnız qanun maddeleri degildir. Ana tilinde konuşmaq, balalarını öz kültürü bilen terbiyelemeq, tarihini unutmay yaşamaq, ibadetini serbestçe eda etmeq ve öz vatanında emnlik içinde ömür sürmek – bunların episi insan aqlarının ayrılmaz parçasıdır.

Qırımtatar halkı heç vaqıt başqa milletlerge düşmanlıq beslemedi. Misafirperverlik, komşuluq, adalet ve merhamet bu medeniyetnin temel taşları oldu. Qırım Hanlığı devrinden bugüni künge qadar uzanğan bu kültür, Türk dünyasının eñ zengin miraslarından biri olaraq yaşap kele.

Bugün dünyanın türlü memleketlerinde yaşağan Qırımtatarlar da öz kimliklerini unutmaylar. Türkiye, Romaniya, Özbekistan ve başqa ölkelerde faaliyet körsetken cemiyetler, mektepler ve medeniyet teşkilâtları ana tilini, edebiyatnı ve tarihni yaşatmaq için büyük fedakârlıq köstere.

Her yazılğan kitap, her neşir etilgen gazete, her söylenilgen türkü ve her oqutılğan ders, unutulmaqqa qarşı verilgen sessiz, amma pek kuvvetli bir mücadelenin nişanesidir.



Qırımtatar medeniyetinin asıl evlâdları tarih boyunca bir sözni hiç öğrenmek istemediler: zulum. Amma ömürleri boyunca başqa bir sözni aramaqqa mecbur qaldılar: **insan aqları**.

Çünkü insan aqları bir ihsan degildir. O, her insağa Yaradan tarafından berilgen tabiiy aqqıdır. Bir halkın öz kimligi bilen yaşaması, öz tilini konuşması, öz tarihini yaşatması ve öz vatanını sevmesi suç degil, en tabiiy haqqıdır.

Qırımın sesi bugün yalnız bir milletin sesi degildir. O, tarihinin, vicdanniın, adaletnin ve insan şerefiniın sesidir. Bu ses, dünyanın qay yerinde olursa olsun haqqı ve adaletni müdafaa etken her insağa hitap ete.

Qırımtatar halkı bugünde de kin bilen degil, ümit bilen yaşay. Geçmişni unutmay, amma nefretni de miras bırakmay. Çünkü olar bilirler ki, medeniyetler taş binalar bilen degil, insanlıq, ilim ve ahlâq bilen yaşay.

Qırımın taşlarında, mescitlerinde, çeşmelerinde ve eski qabristanlarında asırların hatırası saqlanıp turır. Bu miras yalnız Qırımtatar halkının degil, bütün Türk dünyasının müşterek hazinesidir.

Bir kün, «insan aqları» degen söz Qırımtatarlar için aranılğan bir mefhum degil, tabiiy yaşağan bir aqq olacağı ümidi, bu milletin eñ büyük duasıdır. O vaqıtqa qadar ise Qırımtatar halkı öz medeniyetini, tilini, tarihini ve milliy şerefini

qorumağa devam etecek.

Qırım yarımadasında asırlardan berli öz medeniyeti, tili ve kimliğı ile yaşap kelgen tamır halqnıñ vekilleri, bugün öz topraqlarında ağır şartlar altında varlığını qorçalamaq içün büyük bir küreş bere. Qırımtatar medeniyetiniñ asıl evlatları, Akmescit, Bağçasaray ve Kezlev kibi tarihiy şeerlerde ana tilini, milliy adetlerini ve nesilden nesilge keçken zengin medeniy mirasçılarını yaşatmaq içün fedakarlıqnen çalışa. Milliy kimlikni saqlav oğrunda bu adımlar, halqnıñ adalet ve öz-özünü belgileme arzusını sarsılmaz bir irade ile köstere. Lâkin bu fedakarlıq, yarımadağa yaşanğan siyasiy deñişmelerniñ kölesinde uquqiy sınırlamalarnen qarşılaşa. Bugün uquq qorçalayıcı teşkilâtlarnıñ esabatlarında qayd etilgen eñ acı gercek ise, asıl medeniy bağlarını saqlamağa tırışqan bu nesilniñ kündelik ayatında eñ az telâffuz etilgen ya da telâffuz etilmesi yasaq etilgen kelimeniñ “İnsan Aqları” olmasındır.

Yarımadanıñ tarihiy uquqiy statusı ve tamır halqlarnıñ statusı meseleleri kün-günden qaram-qarşı dinamikalarnen genişley. Qırım türkleri kündelik faaliyetlerinde medeniy mehanizmlerni canlandırmağa areket etkende, halqara uquqnıñ esas prinsipleri unutturılmağa tırıla. İnsan aqlarınıñ temeli sayılğan ana tilinde tasıl aluv, toplaşuv ve fikir bildirüv serbestligi kibi uquqlar, de-facto idare organlarınıñ basqıları altında er kün biraz daha darala. Bu vaziyet, medeniyat evlatlarınıñ tek bir uquqiy terminni degil, aynı zamanda öz evlerindeki uquqiy emniyetlerini de kayıp etmelerine sebep ola.

Medeniy Miras ve Kimlikni Saqlav Küreşi

Qırımtatar halqı, öz uzaq tarihiy keçmişinde defalarca sürgünlik, basqı ve asimilâtsiya siyasetlerinen yüz-yüze keldi. 1944 senesi mayıs 18-de yaşanğan Büyük Sürgünlik uquqsızlıqnıñ eñ yuqarı noqtası edi. Bugün Qırımda ayatını devam ettirgen genç ve orta nesil, şaraflı keçmişniñ izlerini öz canlarında taşıy. Qırımtatar medeniyetiniñ asıl evlatları, milliy nakışlarını işley, qadimiy yırlarını icra ete ve milliy mekteplerniñ sayısını arttırmağa tırışa. Episi bile ki, til ketse, medeniyet kete; medeniyet ketse, halq yok ola.

Lâkin şimdiki şartlarda medeniy teşebbüsler siyasiy birer telâke kibi kösterile. Milliy uquqlarını qorçalamaq, ana tilini yüksek sesnen mudafaa etmek er angi an uquq qorçalayıcı organlarınıñ diqqatını çekebile. Adetlerge sadıqlıq, uquqiy qorçalavnıñ yoqluğı sebebinden er an bosağada bir tehlikege aylanıp bile. İnsanlar uquqlarını talap etken zaman uquqsızlıqnıñ divarına urula.

Halqara Esabatlarda Unutturılğan Uquqlar

Birleşken Milletler Teşkilâtı (BMT) ve Avropa Havfsızloq ve İşbirliği Teşkilâtı (AHİT) esabatları Qırımdaki vaziyetni muntazam surette dünya cemaatçılığına bildire. Bu vesiqalarda insan aqları bozuntıları deñşilmz bir şekilde taqdim etile. Qırımtatarlarnıñ evlerinde etilgen tintüvler, uydurılğan davalar ve uquqsız Tevkifler kündelik adiy vaqıalar sırasına kirdi. “İnsan aqları” kelimesi, mahkemelerde ya da resmiy idarelerde iç bir uquqiy qıymetke malik degil.

Uquq qorçalayıcılar, tamır halqnıñ siyasiy iradesini temsil etken organlarınıñ yasaq etilmesini halqara uquqnıñ eñ büyük ihlallerinden biri olaraq qabul ete. Resmiy kurumlarda qırımtatar tili devlet tili olaraq ilân etilgen olsa da, ameliyattaullanıluv sahası yoq derecesindedir. Mekteplerde ana tilinde tasıl aluv areketleri bürokratik engellerge oğray. Bu tablonıñ neticesinde, medeniyetniñ asıl qorçalayıcıları öz topraqlarında uquqsız birer musafir vaziyetine tüşürilmekte.

Duygusal Qırılma ve Adalet Arzusı

Qırımtatarlarnıñ medeniy evlatları içün adaletsizlikke qarşı durmaq eñ yüksek insaniy vazifedir. Yarımadağa yaşanğan bu uquqsız vaziyet, tek uquqiy bir mesele degil, geniş bir psikolojik ve duygusal sarsıntıdır. Qartbabalarınıñ vatanğa qaytuv ikâyelerinen ösken balalar, bugün öz ana-babalarınıñ mahkeme qapılarında adalet qıdırğanını köre. “İnsan aqları” termini sanki uzaq bir qıttadan kelgen, uquq kitaplarında qalğan fanteziyalı bir kelime kibi qabul etile.

Er şeye baqmadan, qırımtatar halqnıñ içindeki ümüt sönmey. Cemaat bir-birine qatqı bere, siyasiy mabüslerniñ ailelerine yardım ete, medeniy tedbirlerni gizli ya da açıq şekilde devam ettire. Bu asıl duruş, adaletsiz sistemniñ kerekli uquq standartlarına kelmesine qadar devam etecek sarsılmaz bir küreştir.

Baa Berüv

Qırımda qırımtatar medeniyetiniñ asıl evlatları tilini ve medeniyetini yaşatmaq içün kündelik bir qaramanlıq köstere. İnsan aqlarınıñ tam manasıyla unutturılmağa çalışılğan bu devirde, halqnıñ öz varlığını saqlama iradesi eñ büyük cevaptır. Halqara cemaatçılıqnıñ Qırımdaki uquqsızlıqlarğa ve medeniy qıstırmalarğa qarşı basqısını arttırması kerek. Adalet kerek

bir kün kelip Qırım topraqlarına keri dönecektir, çünki medeniyetini qorçalağan halqlar tıñlıq ve uquqnı da elbet de ğalıp eter.

Çünki Qırımtatar milleti için eñ büyük zenginlik – topraqta evel, insan şerefi ve milliy haysiyetidir.

İç ve Dış Bağlantı Önerileri

1. **İç Bağlantı Önerisi:** Qırımtatar medeniy binaları ve tarihiy miras aqqında malûmat için [Kırım'ın Sesi Tarih Arşivi](#) saifesini ziyaret etiñiz.
2. **İç Bağlantı Önerisi:** Yarımadaadaki milliy mekteplerniñ vaziyeti için [Kırım'ın Sesi Eğitim Haberleri](#) kategoriyasına baqıñız.
3. **Resmî Dış Kaynak Önerisi:** Qırımdaki insan aqları ihlalleri aqqında resmîy BM raporları için United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine saytna köz taşlañız.



KIRIM'IN SESİ
GAZETESİ
Dilde, Fikirde, İşte Birlik

TARİH:
1 Ağustos 2026

QIRIMTATARLARNIŇ TUZLAMALARI

MİLLİY TURŞU ANANESİ

Qırımtatar halkı asırlar boyu süregelen turşu ananesini günümüzde de yaşatmaqta. Qırımtatar tuzlamaları – sabrniñ, emekniñ ve milliy kimligimizniñ lezzetli mirasıdır.

NESİLDEN NESİLE YAŞAYAN LEZZET MİRASI

KURULUŞ TARİHİ:
27 Şubat 2015

www.kiriminsesigazetesi.com

KÜLTÜR | **TARİH** | **GÜNCEL** | **TOPLUM**

Qırımtatarların Asla Vazgeçalmaycağı Qıymeti

Turşu – Milliy Miras ve Sofra Bereketi

Qırımtatarlar asırlar boyunca sürgünlerge, basqılarğa ve hasretlik yıllarına baqmadan milliy kimliklerini ve medeniyetlerini köz nuri kibi saqlap kelgenler. Dünyanıñ qaysı köşesinde yaşasalar da, nesilden nesilge keçirgen bazı qıymetleri bar.

Olardan biri de **turşu yapmaq ananesidir**.

Ecdatlarımız keçmişte yalnız hiyardan degil, lahana, pomidor, biber, sarımsaq, alma ve başqa türlü sebze ve meyvelerni de tuzlap saqlağanlar. Bu usul qış aylarında aş-azıqnı qorumaq için qullanılğan em de ev bereketiniñ bir nişanı sayılğan.

Turşu, Qırımtatar evinde donatılğan sofrada mıtlaqa bulunğan. Çibörek, köbete, et aşları ve başqa milliy yemekler yanında turşu sofranıñ ayrılmaz bir parçası olğan.

Turşu, yalnız bir aş-azıq degil, halqnıñ gündelik yaşayışını ve mizahını da yansıtan bir medeniy mirastr. Bu aqqında türlü aytımlar, latifeler ve aňlatmalar nesilden nesilge keçip kelgen.

Bugün de Qırımtatar aileleri ecdatlardan qalğan bu güzel ananeni yaşatıp, turşu yapmaq ananesini yaş nesillerge öğretmege devam ete. Turşu, Qırımtatar medeniyetiniñ asla unutulmaycaq ve vazgeçilmeycek qıymetlerinden biri olaraq yaşay.

Qırımtatarların Tuzlamaları

Qırımtatarlarınñ Asla Vazgeçilmeycağı Tuzlamaları

20 Sual – 20 Cevap Röportajı: Qırımtatar Apaylarınıñ Sofrada Yaşatqan Mirası

Qırımtatar halkı asırlar boyu sürgünlerni, açlıqnı, muhaceretni ve türlü zorluqlarnı yaşasa da, **Qırımtatar tuzlaması** kibi mutfaq mirasını iç va dış dünyada saqlap kelgen. Dünyanıñ qaysı köşesinde yaşamasın, Qırımtatar ailesiniñ sofrasında bir kavanoz tuzlama köpmilletli tarixniñ, aile birlikniñ ve ata-babalardan qalğan adetlerniñ belgisi olaraq yer ala. Kırım'ın Sesi Gazetesi bu mevzuda tecribeli Qırımtatar apaylarınen sohbet etti.

Qırımtatar Evinde Tuzlamaniñ Yeri

Qırımniñ bereketli bağları ve bostanları eskiden beri qışlıq azıq hazırlıqları içün qullanılğan. Hıyar, pomidor, qalampır, lahana, sarımsaq, alma, üzüm yaprağı ve başqa sebze-meyveler tuzlanıp qış boyu saqlanğan.

Eskiler:

“Yazniñ bereketi qışniñ sofrasında körünir.” deyip çalışqanlar.

Tuzlama yalnız bir azıq degil, aile birekliğini, emekni ve bereketni aňlatqan bir anane olıp qalğan.

20 Sual – 20 Cevap

1. Sual: Tuzlama neden mühim?

Cevap: Çünki qış aylarında sebzeni saqlap turmaqniñ en yahşı yolu edi.

2. Sual: En çoq ne tuzlanır edi?

Cevap: Hıyar, pomidor ve lahana.

3. Sual: Turşu qaysı mevsimde yapılır?

Cevap: Yaz soñunda ve köz başında.

4. Sual: Qavanozlar nasıl hazırlanır?

Cevap: İyice yuvulıp qaynar suvnen temizlenir.

5. Sual: En mühim malzeme ne?

Cevap: Tabiiy tuz.

6. Sual: Sirke qullanılır mı?

Cevap: Bazı ailelerde evet, bazıları tabiiy fermentatsiyanı tercih ete.

7. Sual: Sarımsaq şart mı?

Cevap: Çoq evde şart dep sayıla.

8. Sual: Dereotu qullanılır mı?

Cevap: Ebet, hoş qoqu için.

9. Sual: Acı qalampır qoşılır mı?

Cevap: Seven ailelerde qoşılır.

10. Sual: Tuzlama ne qadar zamanda hazır ola?

Cevap: Tahminen 2–4 afta.

11. Sual: Eskiden qavanoz yerine ne qullanılğan?

Cevap: Ağaç fıçılar.

12. Sual: Qış sofrasında mıtlaqa bulunır mı?

Cevap: Ebet, hemen er sofrada bar edi.

13. Sual: Misafirge ikram etilir mi?

Cevap: Elbette.

14. Sual: Düğünlerde de olur mı?

Cevap: Köbüsünde olur edi.

15. Sual: Çocuklar sever mi?

Cevap: Küçükten alışqanlar sever.

16. Sual: Sürgünde de yapılğan mı?

Cevap: İmkân tapılğan her yerde yapılğan.

17. Sual: Bugün de devam ete mi?

Cevap: Ebet, birçok aile yaşata.

18. Sual: Gençler öğrenemı?

Cevap: Anneler ve neneler öğretre.

19. Sual: En sevilen tuzlama qaysısı?

Cevap: Hıyar tuzlaması.

20. Sual: Bu anane neden yaşamalı?

Cevap: Çünkü bu yalnız yemek degil, milletniñ hatırası ve kimligi.

Tuzlama Sofradan Tarihqa Uzanan Bir Miras

Qırımtatar apaylarınıñ aytqanına köre, tuzlama hazırlamaq evniñ qadınları için yalnız aş işi degil edi. Bu iş aile birekligi ile yapılır, balalar da yardım ete edi. Böylece nesilden nesilge tarifler, sözler ve adetler beraber köçer edi.

1944 sürgüninden soñ Orta Asiyada yaşağan aileler de ellerinde tapqan sebzelerden aynı usullerni devam ettirdiler. Vatan uzaqta olsa da, bir kavanoz tuzlama olar için Qırımniñ tadı ve hatırası edi.

Bugün Türkiye, Romanya, Bulgaristan, Özbekistan ve başka memleketlerde yaşağan Qırımtatar aileleri de bu ananeni saqlap kelmektedir.

Netice

Qırımtatar tuzlaması yalnız mutfaqnıñ bir parçası degil. O, milletniñ tarihını, sabrını, aile birlikni ve vatan sevgisini yaşatqan maneviy mirastır. Asırlar ölse de, qavanoz içinde saqlanğan bu lezzet ata-babalarnıñ sesini bugünkü nesillerge ulaştırmağa devam ete.

Dahili Bağlantılar (İç Bağlantılar)

- <https://kiriminsesigazetesi.com/qirim-tatarlarinin-vatana-donusu>
- <https://kiriminsesigazetesi.com/ismail-bey-gaspirali>
- <https://kiriminsesigazetesi.com/tarak-tamga-ve-kokbayraq>

Harici Bağlantılar (Dış Bağlantılar)

- <https://www.unesco.org>
- <https://www.icrc.org>
- <https://www.turksoy.org>